

narečju, prepričljivo in doživeto. Govoril je zlahka in gladko, razmeroma hitro, brez mučnih zatikanj, čeprav s krajšimi premori. V opisih lastnosti junakov in prizorišč je bil kratek, zato pa je rad uporabljal besedno bogate, živahne, sočne dvogovore med ljudmi in živalmi. Prizadeval si je za kar najbolj zvesto ohranjanje izročila in pripovedi ni nikoli krajšal. Ena njegovih pripovedi je ob jesenskem kuhanju žganja trajala od polnoči do štirih zjutraj.

Resnik izhaja iz družinske pripovedovalske tradicije. Že Resnikov ded po materini strani je bil priljubljen vaški šaljivec in priložnostni pesnik. Še po njegovi smrti so o njem krožile zgodbe. Veliko raznovrstnih pripovedi sta znali tudi očetovi neporočeni sestri, največ pa jih je vedel ded po očetovi strani, ki je ravno tako kot kasneje njegov vnuk veljal za najboljšega vaškega pripovedovalca.

Ded Anton je bil eden prvih pismenih ljudi v vasi. Desetletja je zapisoval pomembne dogodke iz svojega vsakdana in sestavil neke vrste rodovnik – zapisal je predhodne gospodarje svoje kmetije iz rodbine Dremelj od leta 1731 naprej. Imel je bogato knjižno zbirko, več kot dvesto knjig nabožne vsebine, leposlovja in poljudnostrokovnih knjig. Od njega je Resnik prevzel glavnino svojih pripovedi.

Resnikove pravljice so posebne tudi zato, ker so povezane z domačo okolico, s pobočji, gozdovi in senožetmi okoli Petrušnje vasi.

Bogata zapuščina

Resnikova pripovedna zapuščina je bogata. Zapisanih in posnetih je triinšestdeset njegovih pripovedi: šest živalskih pravljic, osem čudežnih pravljic, dve realistični pravljici, ena pravljica formula, sedemnajst šaljivih pravljic in povedk, pet bajčnih povedk, pet legendarnih povedk, tri zgodovinske povedke, štiri

anekdotične povedke, dve spominski povedki, tri povedke s socialno tematiko, tri pripovedi po vzoru večernic, štiri pripovedi po literarnih vzorih in nekaj ugank, pregovorov in rekov.

Breda Zupančič

Viri:

Gradivo je z dovoljenjem Založbe ZRC SAZU povzeto po knjigi *Anton Dremelj – Resnik* Milka Matičetova in Anje Štefan.

HOLOKAVST SKOZI OTROŠKE OČI

Dragica Haramija: *Holokavst skozi otroške oči*. Murska Sobota: Franc-Franc, 2010.

Monografija *Holokavst skozi otroške oči* dr. Dragice Haramija razgrinja eno najtemnejših obdobij v zgodovini človeštva – načrtne poboje Judov v času druge svetovne vojne. V evropskih koncentracijskih taboriščih je umrlo enajst milijonov ljudi, od tega približno šest milijonov Judov.

Monografija se uvodoma posveča kratki zgodovini holokavsta ter nadaljuje s predstavitvijo leposlovnih del o holokavstu za odrasle. Besedila se uvrščajo v tri sklope: dnevniške zapise v holokavstu ubitih oseb (Esther Hillesum: *Pretrgano življenje: Dnevnik Ety Hillesum*, Hélène Berr: *Dnevnik*), avtobiografske zapise preživelih zaradi skrivanja (Ilse Aichinger: *Večje upanje*, Misha Defonseca: *Preživela z volkovi*) ter preživelih v koncentracijskih taboriščih (Elie Wiesel: *Noč*, Primo Levi: *Ali je to človek?*, Imre Kertész: *Brezusodnost*, Kadiš za nerojenega otroka, Hanna Krall: *Srčev kralj je spet zunaj*). V drugo skupino sodijo tudi dela dveh slovenskih avtorjev (Frank

Bükvič: *Upanje*, Dušan Šarotar: *Haustor ali Nož za sadje, Biljard v Dobrayu*).

Sledi podrobnejša predstavitev mladinskih leposlovnih del s tematiko holokavsta. *Skrivnost Gabijine omarice* (2005) je avtorica Kathy Kacer posvetila pokojni mami Gabrieli Offenberg Kacer in svojima otrokoma. Zapisala je mami no zgodbo: Gabriela je preživela drugo svetovno vojno ter nato emigrirala v Kanado, s seboj pa je vzela pomemben kos pohištva, ki ji je pomagal preživeti – omarico, v katero se je skrila med vojaško preiskavo. Zgodba popisuje stopnjevanje omejitev za Jude na Češkoslovaškem med letoma 1940 in 1945. *Dnevnik Ane Frank* (1994) je trinajstletna Anne pisala od 12. 1. 1942 do 1. 8. 1944. Tri dni pozneje je bila s še sedmimi Judi odpeljana v zbirno taborišče Westerbork, od tam pa v Auschwitz. Dnevnik je nekakšna predzgodba holokavsta, ki prikazuje več kot dve leti trajajoče težko življenje v ilegali. Integralna verzija dnevnika je izšla šele leta 1991. *Hanin Kovček* (2004) Karen Levin ima dvodelno strukturo: prvo zgodbo tvori odkrivanje Haninega življenja (raziskuje ga Fumiko Išioka, vodja Centra za izobraževanje in informiranje o holokavstu v Tokiu), druga je zgodba trinajstletne Hane Brady, ki so jo uplinili takoj po prihodu v Auschwitz; zgodbo je popisal njen brat. John Boyne v romanu *Deček v črtasti pižami* (2007) opisuje zgodbo o prijateljstvu med devetletnim nemškimi dečkom Brunom in judovskim dečkom Šmuelom, ki ju loči ograja Auschwitzta. Tik pred vrnitvijo Brunove družine v Berlin se Bruno pod ograjo splazi na drugo stran in vstopi v taborišče. Držeč se za roke prijatelja umre v plinski celici. Roman sicer nima realne podlage, a vendarle pristno slika zgodovinsko ozadje dogodka. Miriam Steiner v pripovedi *Vojak z zlatimi gumbi* (1964) izrisuje usodo šestletne judovske deklice Bibe, ki je bila odpeljana v taborišče. Avtorica se načrtno izogiba

geografskim pojmom in konkretnim dogodkom, saj prav z odsotnostjo poimenovanja osvetljuje pravo težo holokavsta, ki je značilna za vsa koncentracijska taborišča. Kratka zgodba *Koncert za violino in orkester* (2007) Dušana Šarotarja opisuje žalostno usodo soboških Judov, odpeljanih v koncentracijska taborišča. V ospredju zgodbe je skozi oči deklice Edine predstavljena usoda judovskega dečka Izidorja, odličnega violinista, ki je imel svoj prvi koncert najavljen na dan deportacije v Auschwitz. Izidor je bil sin Šarotarjevega starega očeta, ki je bil edini preživeli član družine.

To je holokavst, viden skozi oči otrok. Navivna perspektiva, v kateri je najbolj strašljivo to, da otroci sploh ne razumejo, kaj se dogaja z njimi in okrog njih, razkriva več o mračnih letih koncentracijskih taborišč, kot se zdi na prvi pogled.

Temeljit in podroben pregled mladinskih besedil s to tematiko razkriva očiten manko na tem področju; nabor besedil je dragocen, a skromen: prevedenih del je malo, izvorno slovenskih še manj. Tema holokavsta v mladinski književnosti še vedno do neke mere velja za tabu temo, na kar eksplicitno opozarja tudi Haramija. Vsa obravnavana književna dela z izjemo *Dnevnika Ane Frank* in *Vojaka z zlatimi gumbi* so izšla šele v zadnjih petih letih, nimamo pa niti prevedene niti izvorno slovenske slikanice na izbrano tematiko. Razpršenost in parcialnost pozivata k novim prevedenim in izvorno slovenskim besedilom, tako mladinskim kot otroškim, ki bi tematiko holokavsta zajela celostno in poglobljeno. Temu cilju nedvomno sledi tudi najnovejša literarna pridobitev, izdana v letu 2011 – prvi del trilogije Morrissa Gleitzmana *Nekoč*, fiktivna pripoved o judovskem dečku Feliksu, ki skoči iz drvečega vlaka smrti in si tako reši življenje.

Monografija *Holokavst skozi otroške oči* je skrbno opozorilo, poziv in napotilo:

Molčanje o holokavstu, v katerem je bilo ubitih tudi milijon in pol otrok, bi moralo biti za vselej preseženo /.../.

Naj se temu pozivu avtorice pridružimo v čim večjem številu.

Muzej holokavsta v Jeruzalemu se imenuje Jad Vašem (Yad Vashem), spomin na imena. Da jih nikoli ne bi pozabili: ustreljenih, obešenih, uplinjenih. Ime jim je bilo Hana, Anne, Izidor, Hélène, Etty ...

Kristina Picco

ZVEZDNA PROGA

Razstava o holokavstu

V Mariborski knjižnici smo v sodelovanju s Sinagogo Maribor in Prvo gimnazijo Maribor pripravili razstavo *Zvezdna proga – razstava o holokavstu*, ki je bila kljub relativno zapleteni in tabuizirani tematiki namenjena tako odraslim kot mladim. Pri slednjih smo bili primorani, med drugim tudi zaradi prostorske stiske, razstavo razdeliti. To smo storili skladno s siceršnjo postavitvijo lep-slovja v Mariborski knjižnici – na tri starostne skupine. Medtem ko smo se v Sinagogi Maribor osredotočili na usodo mariborskih judovskih družin Kohnstein in Singer, smo v knjižnici, ob ustreznem zgodovinskem kontekstu in upoštevanju strokovne literature, izhajali predvsem iz književnosti. Tako smo opredmetili povezanost in napetost, ki obstajata med literaturo in zgodovino.

Književnost in zgodovina

Kot je znano, v nekaterih evropskih jezikih zgodba in zgodovina izhajata iz istega besednega korena, o podobnostih in razlikah med njima pa je v znameniti

Poetiki pisal že Aristotel: zgodovinopisje govori o posameznostih, poezija pa bolj o splošnem, natančneje o tem, kar bi se po zakonih nujnosti in verjetnosti utegnilo zgoditi. To je tudi tista temeljna razlika, ki se je zaveda sodobno raziskovanje holokavsta: suhoparna dejstva dobijo povsem drugačne, predvsem globlje in pretresljivejše razsežnosti, če žrtve in rablji dobijo obraze, intimne zgodbe, imena in priimke. Vse to vsebuje književnost, saj implicitno govori o individualnih življenjskih zgodbah.

Temelj tistega dela razstave, ki se je nanašal na mlade in na katerega se bo pretežno navezovalo naše besedilo, so predstavljala domača ali prevedena leposlovna dela. Iz njih smo izbrali tiste odlomke, za katere smo menili, da v čustvenem in psihološkem pogledu najmočneje izražajo tista stanja, v katera so posameznika pahnile družbenozgodovinske razmere. Na ta način smo ustvarili mozaik utrinkov, iz katerih smo pričeli sestavljati celoto človeških življenj v ekstremnih okoliščinah. Tako smo dobivali objektivne orise nekega časa, predvsem pa intimno čustveno napetost literarnih likov, a tudi bralcev in gledalcev. Teme, ki so se v izbranih delih vedno znova pojavljale, so naslednje: družbeno izobčenje, ožigosanje z Davidovo zvezdo, skrivanje zaradi preživetja, deportacije, življenje v koncentracijskem taborišču, konfliktni medosebni odnosi, psihofizični razkroj kot posledica dolgotrajnega življenja v grozljivih pogojih in slednjič smrt. Vse to smo zaobjeli z razlago zgodovinskih dejstev na eni strani, na drugi pa smo poiskali simbolne pojasnitve, ki imajo z govorico nezavednega še večji vpliv.

Pri vsaki razstavi je ob vsebinski opredelitvi enako pomemben, če ne celo bolj, likovni jezik. Tudi v tem smislu smo se odločili, da ne bomo uporabljali grozljivega slikovnega materiala, pač pa smo obiskovalce želeli nagovoriti skozi estet-